

vesna parun

BRATIMLJENJE POEZIJE I VREMENA

Ima knjiga kojima budućnost promjena mogla pjesniku dati ovakvu šansu, i Davičo, kao ni Majakovski prije njega, nisu pogustili da se identificiraju sa tom još hibridnom, još neodumrnom, no svakako očovječenom državom. Razbijši naslijedjeni odnos između države i pojedinca, ne stala je i jednog i drugog. Pojedinačne su zamjene čovjek, čovjekov čovjek, a državu zemlja. Poesija je doslušila sutrašnjicu, nahranivši svoju prkosnu vjeru, posvojivši to *sutrašnje već danas čovjekov useljeno silom*; poesija je tu pravo nasilje nad svim što joj smeta; da sagleda ono čemu se neda, ono zbog čega živi; — ona nikoga ne moljaka prošački da primi i prihvati njenu ljubav, ona je dječačko gauće vjere koja je vjernost.

DAVIĆ I UJEVIĆ

Ova dva pjesnika našeg jezika su istodobno neuobičajeni anti-podne pojave, da bi, ako ni zbog čeg drugog, a ono zbog izrazitosti primjera, valjalo o tome reći koju riječ. Davičov doživljaj za vičaja obilježen je patnjom, borbom i buntom: ipak, ta patnja nije stila mišljenja i osjećanja: nismo mnogo pogriješili ako je razumijemo kao nusprodoti života. Ujevićeva je patnja kozmopolitska, a osjećaj vezani za zavičaj idilični, smireni, vanvremenski. „Srbija“ je poetski simbol historijskog odredjenja, no internacionaliziran u svom najdubljem smislu. To je rijedak pjesnik koji je živo bratstvo svoje zemlje i svog zavičaja pretpostavio tradiciji, pobojdama, i lovoričkama. Ujevićev istinski zavičaj je bol. Aktivista, učesnik sukcesivnog oslobođilačkog rata za konačno čovjekovo oslobođenje — i kozmički optimista, posljednji i najdostojniji Petrarčin brat, Ujević i Ujević se, kao dvije najjače matice naše novije poezije, dopunjaju, prožimaju, i obostrano prevazilaze.

KRIK ANTICIPIRANJA

„Čovjekov čovек“ ne prestaje da oduševljava i zbujuje, budući da je u nizu Davičovih dugogodišnjih pregnutih i stremljenja ova svakako njegova najsnasnija knjiga krunisala sve ono što je u tom opočetku smjelom glasu bilo najdragocjenije. Napornom jednog jednog čovjeka tu je potvrđeno ono što će deceniji kolektivnog života nositi kao zavještanje, ono što će morati da ostvare, neizbjegljivo, makar se od toga branili ravnodušnošću i nekom laksom, površnjom vjerom.

Zato ova poema i djeluje tako monstruozno, i prividno kao negacija; nihilistički buntovno, sablasno i sablažljivo, ovaj pojedinačni, usamljeni krik anticipiranja budućih mirnih saznanja u jednom trenutku prevazišao je sadašnjost i od svake teme učinio neprijatelja, da bi na kraju, viđio ono što mu, i poređ tog jednostranog nebjateljstva, ostaje vjerno. Bombardirajući inertne pejzaže vičnosti, čovjek ove poeme uspijeva da razluči vječnu tamu od malih iskrica svjetlosti koje mu se pridružuju, i kojima nije do čekanja.

ODUMIRANJE DRŽAVE

Razumije se, da usamljeni pojedinačni ne bi ni znao ni mogao tako mnogo kad bi doista bio to, kad bi doista bio pojedinac, kad ne bi nosio u sebi kolektivnu svijest budućnosti, koja verificira njegovu poetsku viziju. Državi je zderana njena stara koža, s glave joj je skinuta kruna nepriskosnovnosti, pjesnik je ravno pravan s njome, i naročito, podjednako odgovoran pred vremenom. Pjesnik prošlosti to nije mogao biti budući da je odbijao takvo poštovanje; njegova ljubav prema životu nije imala pristupa u sfere društvene, državne, organizirane svijesti. Samo je korjenita revolucionarna

vjeruje. Dobrovoljno se izjednači sa svime oko sebe što je i dobro i zlo, i novo i staro, Davičo je uspio ono što se do juče činilo nemogućim. Doživio je sudbinu društva kao svoju ličnu, bolesti društva kao svoje lične. U toj državi su mrtvima, ranjenima i pobijedjenima, koja se odigrava u njemu samome, u njegovom duhu i njegovoj savjesti, ništa nije ostalo poštedjeno, osim fluidne vizije sutrašnje slobode i sutrašnjeg drugarstva medju ljudima. Taj sukob može da stvari zabunu, koja uostalom nije izostala: tko je taj što urla i na koga urla? Na ovako postavljeno pitanje ne može se dati odgovor. Pitanje zašto pjesnik urla je nešto umesnije. Zbog jedne jedine laži, zbog jednog jednog nitkovluka, zbog očajničke skromnosti onih za koju je vjera u budućnost skup lukšuz. Pjesnik na samome sebi ispituje tragično siromaštvo i nespremnost jednoga dijela te duše vremena, kojom i sam pripada.

ISTINA I HISTORIJA

Kad toliki teret obrva dušu, to više nije lična ispojvest: to je ispojvest jednog vremena o sebi samom. Ne statistika, ne kronika, niti sitno opozicionističko politikanstvo, već ispit savjesti. To je istina koja pati što ne može jednim skokom prevažiti okove nužnosti; pobuna na historiju, ne pojedinca, već poezije, pobuna proroka.

Da bi sadašnjost bila približena budućnosti, izrečena je mračna kletva. Tu kletvu bilo je neophodno izreći i zbog održanja vlasti ravnoteže na teškom i strmom usponu poeske vizije i god ma i jedan čovjek još ne

vinost morala platiti samočom, izjednačen, on sadašnji sa njihovim i svojom i općom vazdašnjom vizijom, vraćajući tu viziju s naporom preko svega i produžujući je u živima.

LJUBAV, MATERINSTVO, PJESENKA

Vjera u tu veliku istinu na drugom polu stvarnosti postaje tako vjera u ono najprovjernije čovjekovo, postaje *ljubav*. Ne utopistički ideal neke nejasne sutrašnjice, nego ohrabrenje onoga najljepšeg u čovjeku što već jest budućnost... *Ljubav* kao slutnja ljepote novih ljudskih odnosa, kao moguća toplina čovječnosti, *ljubav* kao slutnja dobrote, nejednost čovječnosti, a ne samo pravednost čovječnosti. *Ljubav* ka slutnja ljepote novih ljudskih odnosa, kao moguća toplina čovječnosti, *ljubav* kao slutnja dobrote, nejednost čovječnosti, a ne samo pravednost čovječnosti. *Ljubav* ka ono što i snažno i bespomoćno vjeruje vjekovima srce poezije. — Ovdje je poezija prvi put saznala ime svog prastarog idealja, idealja koji sažima sve njenje snove, od ljubavnih do etičkih, od socijalnih do zvjezdanih i vječnih, a to je ime — komunizam. Čudesno materinstvo svih velikih, istinskih pjesnika pojavljuje se u novoj svjetlosti, sa novim dužnostima. Poput majke, ova poema preuzima na sebe brižnost za svijet koji voli, ona ne može ne vjerovati u budućnost onoga što je odnijahal s toliko ljubavlji, ona se bori za svaki djelič radosti, otima ga kad ruti, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih sumnji ove poeme. Za volju tog naslijedjenog ljudskog sna o sreći, čak tamo negdje na drugom kraju vremena. A često je afirmacija skrivena baš na tom najdaljem rtu, i najisturenjem: taj sažeti trenutak je zvijezda koja svijetli u povratima najstrašnijih

sko. Mati koja ne pjeva u tišini svoju uspavanku, mati nepomirena, mati što ne razlikuje svoje sinove od zemlje, a zemlju od ljepote koju joj sanja.

AKTIVIZAM

Covjekov čovjek je metafora Marksova vidovitog sna o cijelovitoj ličnosti. Ono što je u Davičovom slučaju novo i znacajno, jest to da je pjesnik dozrio do takvog stupnja na kome je sve svoje lične zelje, osjećanja, svoju ljubav prema ljudima i životu, svoje nepotpunosti kao i bol zbog pronađenosti, čitav niz ljudskih i poetskih preokupacija razriješio u smionoj skici buduće, moguće pravde i ljepote, skici jedne covjecnosti što nikako nije pusta romantičarska tlapnja. Njegov poetski aktivizam, nesebičan, nemurno je učestvovanje u huci i buci dana; tom aktivizmu dovoljan je mali predznak, tek trag, da nastavi svoj vječni budan san, svoje povjerenje. Aktivizam poetske tvrdoglavnosti bez premača, koji se ne predaje, ne pristaje na kompromise, odričući patnji oreol vječnosti, uvijek tjerajući mak na konac.

Najcrnije misli o smrti, o prolažnosti, u ovoj su knjizi izrečene neosamljeno, nadvladane su. Samo silina pjesničke vizije može da nam to neuhvatljivo i nedorečno, izvan domene logičkih premisa ukovljeno „nešto“ učini bliskim, prihvativljivim, shvaćenim i prigrnjenim za tren, da bi postalo dio naše vlastite oslobođene vjere u čovjekovu ljepotu – još nikad i nigdje *apsolutno* nestvoreniju, i baš zato apsolutno i bez ostatka prisutnu u istinskoj poesiji. Stoga su ovi stihovi triumf istine, pobjeda nad banalnim i privremenim, aktivistička nadmoć poetske istine nad nesumnjuvošću – jer poesiji ono što je stvarno nije i istinito.

SKEPSA

Neopozivo vjerovanje u komunitizam srčano se nameće onome tko čita tu himnu najslobodnijem i najljudsijem u čovjeku. Vjerovanje i povjerenje neposredno, bez pomagala poznatih formula, pa zato i bez trukne intelektualističke skepsa. Skepsa koja se ovdje pojavljuje nije zaražena logiciziranjem, ona je strah zemlje potučene iskonskim protivtercijima, to je zapravo istraživanje pred nepogodom, koja poslige pjesnikovog obraćanja sa njome ne može nikoga iznenaditi, budući da je predvidjena i napola već pobjedjena. Stvarnost, očišćena od sebe same, najzd se pojavljuje kao jedan jedinstveni i nepoštredni bljesak munje, kao razotkriveni i svepolodajući poetska apstrakcija čovjekova: ona gubi ponešto od svoje lijene zakrabuljenosti, i zakašnjeni je mogući stici, prepoznati se u njoj. Sve je jedinim jedinim grčem mašte i volje podignuto na drugi viši nivo prisvojenog i apstraktog: tako su i vijera i skepsa i ravnodušnost ovdje trougao jednog, apsolutno izdignutog iznad svakog vulgarno-objektivističkog posmatranja stvarnosti, shvatanja svijeta, hranačenog unutrašnjim htijenjem, njime obrazloženo i njemu odgovorno. I same činjenice poprimaju jedno simbolično značenje. Da poesija vjere ne bi bila lažna, da se ne bi izjandala i banalizirala, potrebno je bilo kontrapunkturnje pjesmom gnušanja i pjesmom paroniam: tom predohranom što, kao i svaka predohrana, ispunivši svoj zadatok, umire u životu tijelu.

Ovaj bunt protiv svih golih istina ustvari je novi vid humanizma – nikakva stvarnost ne smije obeshrabriti ljudsku stvarnost, niti se smije dopustiti da od nje bude važnija i istinitija. On prati ne samu istinu, već i njen porodčajni zanos od prvog propalsajosa do ispunjenja, koje je ujedno i smrt tog zanosa; smrt – uvijek nužna i neminovalna prekretnica, i to saznanje uzdiže ovu poesiju do kozmopolitskog i tragičnog. Do ujevičevskog odmorista u vječnom ova pjesma stiže kroz borbu, u kojoj iscrpljuje sve svoje kvalitete, te je njeni transcendentnost ljudskega i zasluzenija. Davič vreba trenutak svake od tih nevidljivih smrti, da je istog časa preobratiti život, u preporod.

POEZIJA SINTEZE

Bez sumnje je nova poesija, nova po tome što niješe sve do sadašnje poetske vizije i iskustva, pobjedujući ih jednim htijenjem koje je imaneintno nesebičnim trenutcima samog života, a to su trenutci kad život i umjetnost postaju jedno. Poesija je istovjetna sa samom suštinom života. Prerastajući samu sebe, svoje specifične okvirne pa i svoj aristokracizam, poesija tako postaje sinteza svih vidova života, život sam. Bori se da prodre u njegovo jezgro i da ga osvoji ne za sebe, no za čovjeka, za onog čovjeka kojemu i poesija i istina duguju svoju suštinu, svoje beskomprimisno trajanje, konačno – svoj smisao. Izbjegavši duhovnim i estetskim kompromisima, ona je izasla iz svog kuta u prljavstvu, tresnula u lance i nesklad staroga svijeta, pobunivši se protiv vlastitog povlaštenja, protiv izolacije u jednom trenutku neophodne isto toliko koliko apsurdne u slijedećem, protiv svog izuzetnog dostojanstva, ako ono nije dostojanstvo svega i svih na zemlji. Njeno ambicije nisu se zadovoljile utjehom koju vazda može pružiti, ona pokušava da živi životom onih koji pate, kao da joj je dojadio osluškivanje: ova se knjiga radije odriče i života i poesije, nego što je voljna da pristane da ih razdvoji. U svemu tome izvjesno je da je pronašla svoj historijski trenutak, a to je dovoljno da joj se može vjerovati. Ako je tačno da historija inspirira poesiju, ona može poesiju zavesti da joj pjeva krvitu notu. Jer historija postaje novo čulo u čovjeku: sadašnjost bi bila nepotpuna bez ovog glasa. Novo jedinstvo svih ljudskih vrijednosti, podignutih na viši stupanj ali i vjernih u istim prastarom izgubljenom predklasnom jedinstvu, ova poema ostvaruje tako što svekolikom ljudskom pejažu sugerira svoje zanose, oživljuje ga ne čekajući da ga dozivi, podstiče ga da bi ga kasnije shvatila. Iz elemenata covjecnosti, rasuti svuda po životu, čovjekov čovjek sazdrje novu koheziju, novo žarište okupljanja svijesti, potrebe sve umjetne granice između politike, etike i pjesije. Poesije sinteze, koja teži da konstituiru u samoj prirodi čovjekovoj jedan novi nagon za očuvanje jeftinje, za prirode, gdje covjecnost neće biti zakon nego čulo; ne svrha no put, svakidašnje sredstvo, navika i nužnost kojom se živi.

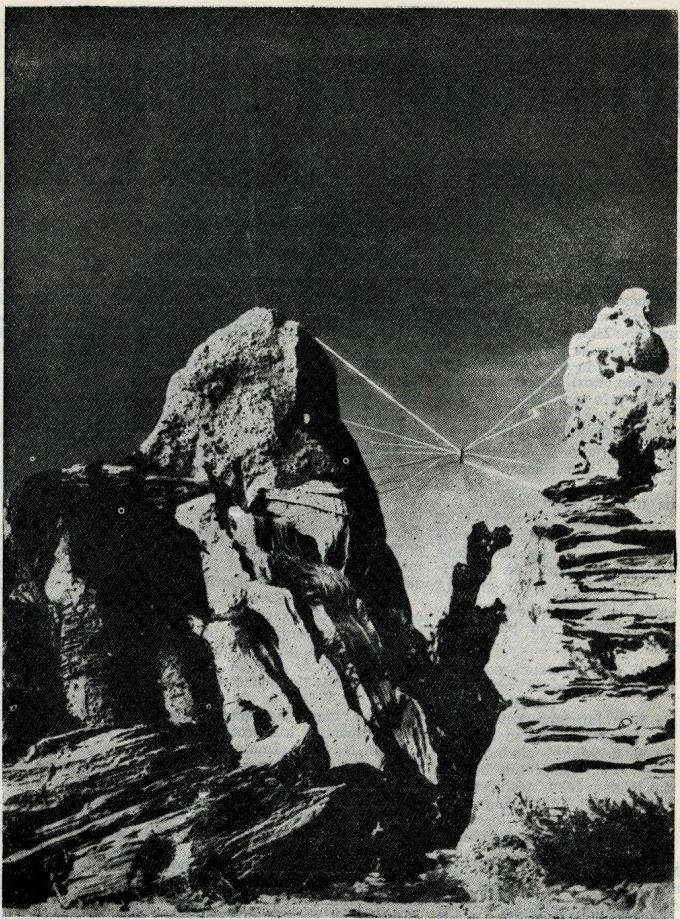
NEUPOTREBLJIVA STARĀ MJEŘILA

Nerealistička pobuna, makoliko bila radikalna, evo se već danas, trideset godina nakon svog procvata, uljudna, postala shvatljiva, dobila obilježe disonantnog akorda jedne jedinstvene struje. Medutim, da bi se Davičova poema razumjela, potreban je daleko širi radius prilaženja: nije to više pobuna protiv poetske tradicije, bolje rečeno, nju na pobunu više ne odusevljava; ona je prihvatila rezultate nadrealizma bez prkosa i samoospređenosti, i posve se prirodno njima koristi. Ono što je istinski novo ne pristaje na lukšuz, na produkciju bisera. Ovaj vulkan života i maste djeluje kao stvaračište negašenog kreča, što se pod slučajnom kišicom puši i dimi, vruči i plijenice protivno svim pravilima, običajima, navikama i očekivanjima. Tko hoće da ocijeni to što nadrašta sebi i prelazi u život, mora prije svega priznati da su sva prisutna mjerila uža od poema i da ih uspiješno, mada privremeno, mogu zamijeniti ljudav i povjerenje, koji nikada nisu ni uski ni zastarjeli. Toliko je tada sviest u službi čovjeka da postaje čak slobodna od njega samog. Nemoguće je da novu estetičku, nova mjerila, stvore teoretičari i filozofi, prije no što pjesnik dade znak za to. A da je sinteza životnih iskustava, starih, novih, društvenih, nacionalnih, heterogenih, kudikamo teži podvig od razumijevanja ostvarenih poetskih iskustava, u to se ne može sumnjati.

Nema šta, došlo je vrijeme još nezamišljivih pustolovina, ovoj pjesmi koja se odnosi na koje su se upuštili Breton i Tristan Tzara: pridati

projekt spomenika na satjetje

bogdan bogdanović

joj sve funkcije, meni se čini većom avanturom od južerašnjeg odbacivanja svih funkcija.

IZA LEDJA

Iza ledja svemu, nenađano iskršnju, ona je ostvarena pravdu koju se uvijek nadamo, i mada joj ne znamo mjesto, osjećamo njeno prisustvo. Možda je to onaj odmetnik koji je narod proslavio u svojoj pjesmi. A njezina je pjesma opomena, i sunce za ozbole. Iza ledja svijeta, u srcu svijeta.

MI I NAŠI DUSMANI

Ovo se društvo radjalo uporedno sa novom etikom u čovjeku, s poetskim pročišćenjima, u vizijama heroja i umirućih boraca. Poesija je s prestankom borbe užročila iz srca čovjekova prešla opet u knjige. Davičova poema je most kojim se kani uspostaviti i prekinuta veza i produžiti revoluciju. Vizija vječnog kretanja, sažeta u pokliku

„*Borbo, mladost i večita*“ nikada ne napušta pjesnika. Lišiti se pietozni proizvodnji, a da ostane masta! Simfonija u kojoj heroji pjevaju, a neprijatelji iz nose svoje razloge, prvi poklanjaju sebe bez ostatka, a drugi cijepidače. A tko su ti dušmani? Jedan naš istaknuti državnik i marksista, u svom predgovoru našem Ustavu, zapisao je otpričivo: „Mi imamo dušmaninu u nama samima“. Autor ove poeme je tog dušmaninu opjevao, prisilivši ga da se postidi.

MRAK I ZVIJEZDE

Predratni Davič – doba taloženja i kristaliziranja idealja. Davič iz „Višnje za zidom“: narodborac, pretvaranju idealja u svedodnevni cilj, zvijezda u stvarnosti. I treća, posljednja etapa, a to je ova: svakadnevo osvajanje poznatog cilja. Put je utri, i čovjek se kreće naprijed i bez podrške vizionarstva. Vrijeme stvarnosti koja se je oslobođila u komformizam. Vrijeme je pustinja, okvir čovjekov, i Davič ga pobijedi na taj način što ga ne uzima ozbiljno: on zna isključivo za ljudsko vrijeme. Neću ove poeme je sažeto ime kudikamo brojnijih hoću.

I vrhunac zrelosti koju postiže čovjek – vrhunac je odgovornost njegove pred drugim i pred sobom: u čast ovog dogadjaja, u čast ove historijske mogućnosti, pjesmici organizira miting, pozdravljajući taj prvi nogajevstaj slobodnog, cijelovitog čovjeka.

ZAGONETKA

Novu ličnost je rodjena, satkana od mnoštva pobijedjenih, ja, i oglasila se u ime „niskostandardne većine čovečanstva“. Način na koji je ostvarena ova idealna duhovna zajednica zagone je: svesti to na poetsku plemenitost i poetsko vizionarstvo, značili bi prepuštiti se lagodnom uopćavanju. Ličnost je i pobijedjena, i pobijednik je. U ime cedega je pobijedjena? U ime sebe same. Ona je posumnjala u svoju slobodu, koju joj, polovično, suvremeno društvo pravno garantira, i spremila je da se odrekne te slobode, poput dosadne male koristi. Kao da je tu, pred našim očima, čovjek još jednom stvoren od rasuti i neprestano iznova traženih elemenata, izgubljenih u njegovom nepoštovanju, elemenata zaraćenih i nepomirenih, što ne slute ni svoga mjestua ni svoga jedinstva.

OPOJNOST: NE BITI JEDINKA

Ne zna se tko je kome pošao u susret, ne vide se uvjeti dogovora, ali čudo je tu; – dužnost postaje lični zanos i najpovoljnija vrtoglavica mladosti. Oslobođenje od slobode usko shvaćene, tj. oslobođenje od tjeskobe, čovjeka. Postojanje, sve više se pretvara u čovjek u svijest o sebi, osvaja za sebe pietozu postojanja. Svaku pitanje, i kad ostane bez odgovora, sadrži u sebi odgovor. Uostalom, ta su pitanja postavljena odjednom, u bunilu, i imaju neki lucidan unutrašnji red. To su pitanja koja nitko više ne pita, i samo ih pjesnik može postavljati bez straha da ga nazovu manjakom. Nelična, pitanja u ime svih, za sve.

DOKUMENT U PIJESKU

Cudesan, samotnički sjaj pred vremenom, kao dokument ne podudaranja sa njegovim nehtijenjem... Glupost, koju je Krleža posvetio brojne superiore stranice, ovdje je izjednačena sa lijenošću, sa naslijedenom historije, sa zaostalošću što se modernizirala u komformizam. Vrijeme je pustinja, okvir čovjekov, i Davič ga pobijedi na taj način što ga ne uzima ozbiljno: on zna isključivo za ljudsko vrijeme. Neću ove poeme je sažeto ime kudikamo brojnijih hoću.

Drevna već marksistička fraza o prelasku iz vladavine nužnosti u vladavinu slobode, probodenju u klijetku srca da bi zakrvarela iznovu, i da se kao novo čarobno otkriće, raspozna njen dialektički mehanizam pred najčišćim i naibezazlenijim okom. (Nastavak na 15. strani)

NUZNOST I SLOBODA

Svoje darovano pravo na slobodu, i tu slobodu samu, da doživimo i osjetimo kao dijete bajku. Da se čovjek uklapi rodjenjem u tu abecedu vasiona, u prva njena bojažljiva slova, u svoj život i postojanje sveopće. Da ono što je danas filozofija, kojom se zamaraju tisuće u svom čekanju, bude sutra pjesma kraj kolijevke, maternji jezik — kraj vječnom spomeničkemu stруhu. Ove su stranice podatak o osvješćenju slobode, rođene u revolucionim stranicama koje ispituju samu našu sposobnost za slobodu. Umjesto opjevanja slobode, egzotičan poziv ljudima da budu dorasi za slobodu. Novi sadržaj slobode i nova ovnisnost čovjeka od svoje slobode, a ovnisnost od slobode je ovnisnost od svega što u nju može stati. Sadržaj slobode — sve što je oteto smrti. Povećanje živog i životnog prostora u nama samima, prisvajanje vremena koje nam je već rodjenjem bilo oteto a samoživim življenjem nepovrćeno.

RODJENJE I SMRT PAROLA

Sve što je dotaknuto, vidjeno, pomenuto, zapamćeno, postalo je ovde živi nepotrošeni život, neiscrpiv u istini, glib za svaku parolu što bi htjela izvana da ga probudi. Ali se tu zato susrećemo sa onom prvom, najsvjetijom kolijevkom svih parola koje su budile i vodile čovjeka: tim parolama je vraćen blistavi trenutak rodjenja i onaj sjaj nedorečenih istina, sraj što zove, mame, zavodi. Parola u nastanku: pred nama se razotkriva samo dječacko srce bunta, što nije samo neposluh djetinštva, već posluh toj viziji, radosna discipliniranost buntara. Zanos u trenutku nastanja, saj još od nezrele sigurnosti. Sačuvani trenutak rodjenja svake stvari, nanovo otkrivene čistoće svijeta. Ne simboli stvari, — same su stvari vlastiti simboli. Plemeniti trenutak rodjenja vraćen plodu i popoljku, čeliku i crijevu, socijalizmu i prastarom snu o njemu. Njihova neoštećenajava ima moć beskrajnog preobražavanja.

SAZRIJEVANJE JASNOĆE

Što manje bude starog naslijedja u nama i oko nas, bit će ova knjiga sve jasnija, sve jednostavnija, vrednija, životnija. Ona bdi uz rodjenje novog čovjeka, uz kolijevku koju uspavljaju mašine, ta „prava letina gvožđia iz stare zemlje seljaka“. Zadatak njen: spasavati sebe ne više od prolaznosti metafizičke ni od ne-prolaznosti patnje, spasavati sebe od patnje koja se prolazeći mijenja, usavršava. Medij istine, i potvrda da je poezija mit, i vizija, i najdublja spoznaja.

EPSKA TUGA

Poema se odvija po zakonima muzike, u suprotstavljanju stavaka, sve do finala, do „večnih livada svetlosti“ u koje se izliva. U njoj ima nešto od onog najtrajnijeg iz narodnih epskih tlorevina, iz bugarske; mislim prvenstveno na tugu, koja je doživljena guslarškim, nelično, lišena pesimizma. Producenje starog junačkog narodnog poštjenja, — ugradjeno je u temelj poetske gradjeline. Puna je svetinja, a ruši svu svetinju koje mogu biti čovjeka. Kao val morski, iz nje se ne mogu istrgnuti stihovi, uzbuđeno misaoni. Senzualnost u zahtijevanju životne radosti, i ujedno najšturiji asketizam u prijevarjanju prava na nju.

LAŽNI MIT O MALOM COVJEKU

Posudjen iz gradjanske sociologije, životareći na jednom nivou domaćeg filmskog i žurnalističkog „humanizma“, taj lažni mit o malom čovjeku potpuno se razbio nasukavši se na hridine Davičevog „Covekovog čovjeka“. Ovaj pjesnik oduzima čovjeku pravo na tu bijednu ropsku utjehu, oduzima mu pravo da, rođen za ljepotu bez mjere i grana, prihvati status quo malog.

Ovaj moderni pjesnik ne zna sažaljivati, njegova je ljubav drugog kova. Čovjekov čovjek, i samo to, ono što svatko može biti, može ostvariti; to je formula koja se približava apsolutnom, za kojima, namučeni oboje, i duh mase i duh pojedinca odvajkada teže. Malog čovjeka ova poema ne priznaje, ona ga odbacuje kao sramotu, a poetizaciju malog čovjeka kao glupost. Tako se prepiliču romanopisac i satirik, dramaturg i reporter, „slepi za razlike, vidoviti za sličnosti“ što u ljudima vapiju sa sintezom.

VRIJEME COVJEKOVO I VRIJEME VASIONE

U tom očuvnjecenom, ljudskom vremenu, kretanje je uvijek novo sadržaj i uvijek nova plodna dimenzija postojanja, ljudsko kretanje kao dimenzija vremena. I tako svijet, ma kakva bila njegova krajnja sudbinu, raste i proširuje se u sebi neprestano, održava se pozećom, da ne bi izgubio sebe — jer životom, kao jalovim trenjem o prostor i vrijeme, on bi sebe neprestano i neotklonivo gubio, rasipao se do ništavila.

NOVO RODOLJUBLJE

Novo osjećanje rodoljublja, čiji je začetnik kod nas Davič, za razliku od tradicionalnog, jest ljubav prema budućnosti, a u sadašnjosti odbrana onih snaga što uvjetuju tu budućnost. „Čovjek čověk“ izveo je pjesnika iz njegove uže domovine, Srbije, i učinio ga prvim mirnodopskim pjesnikom jugoslavenske republike. Epopeja novog rodoljublja na principu zajedničkog rada i zajedničkog vlasništva sredstava za proizvodnju, epopeja je prvi plodova revolucije. Ne više ni bratstvo po krvi, ni romantično slavenstvo.

Bezazlenje povjerenje ove poezijske olakšave put do sebe ne razumijevaju svake vrsti.

Smisao ova borbenе elegije bio bi nepotpun, kad ne bi bila u isti mah i poruka onima koji je čuju i onima koji su ravnodušni.

TABU

Država je oblik razgovora.

U samoj toj riječi ima uvijek neki višak istine, koji pripada onom uživšenom idealu, što se, izvirući iz duha mnoštva, skuplja kao svjetlost oko glava velikih ljudi i ozaruje ih. Napraviti od te svjetlosti nepristupni i mračni tabu, mistificirati je, bijaše običaj pjesnika u prošlosti, i onih što su bili uz nju, i onih što su hulli. Idejna pak zajedničkih posvećuju, u trenutku jedinstva, i pojedine. Onoga časa kad se vizionar pretvori u potrošača, treba da sam izbriše svoje ime iz spiska novih ljudi, zaustavivši se u „najboljem od svih svjetova“.

MRTVI I ŽIVI

Davica progoni ono što su vijeli, svjesno umirući, ljudi koji su sebe izjednačili sa slobodom: jer je njihova vizija obuhvatila sve odjednom, do najdalje budućnosti, sagledala ono što živi ne mogu. Živi se mogu izjednačiti ma s čim što je negacija, a mrtvi ne mogu. On ih poziva za svjedoke dok sudi sebi i živima, novorodenjima, nerodenjima.

Mrtvi su izvor u nama, i odnos prema njima nije odnos dužnika. Zadatak je ova poema da sačuva pred vremenom njihovu čistu viziju. Zato je uzbudljiv taj susret ne samo s mrtvima, nego i sa vlastitim djevičanskim istinama i tek osvojenim ljepotama. Mora biti da je u tom trenutku svatko od njih bolno spoznao nepotkupljivu vrijednost života, ne tog popljuvanog, ponijenog i porečenog: onog drugog, snivanog, i smrću dosanjanog, smrću konačno sagledanog. Miriti se sa životom kao sa bijednim zlom, to smrt boraca ne dopušta nikome više na svijetu. Niti je dopušteno birokratski primiti i poslušno voljeti stvarnost jedne slobode tako skupo darovane. Ne, nisu oni pali — govor pjesnik, — da bi živi bili siti, umorni i ravnođušni!

JOŠ JEDNOM ZAVIČAJ

Davič je buntom i tugom vezan uz zavičaj. Izgleda da ga je uvijek volio pogledom iza rešetaka; a danas, kad njegovo osjećanje čovjeka dobiva univerzalan značaj, on taj svoj tužni, ubogi, seljački, odbolovanji no nezaboravljeni zavičaj, prenos, ne pomjenjući ga, u grijezdo budućnosti, da se izljeći i prepordi. Bježeći od njega, ne idilizirajući ga sve dalje, on polazi novu zakletvu kao građanin svijeta, i borba za novog čovjeka jedina je dostojna zamjene na vlastitoj bolnoj uspomeni, što sliči vedroj plemenitosti i vedroj ljubavi majki čiji su sinovi u borbi izginuli. Gradjanin novog svijeta nasao je, u zamjenu za domovinu, nešto veće i uzbudljivije, jednu drugu domovinu, iza koje se naziru konture one svatice i bezimene... To je i način očišćenja od svoje tradicije, odgumuta, da bi se s ponosom dala cijelom svijetu. „I kao nikad, otvori se jedan prozor, iime jedne zemlje objavi se svetu.“ Kod Ujevića se potreba za kolektivom tih i prigušenojavlja, ne tako borbeno i dirsko kao kod Daviča; ali i tu i ondje progovorio, je studijeni čovjek, koji se odriče inertne svojine, čija je sreća u pripadanju drugima.

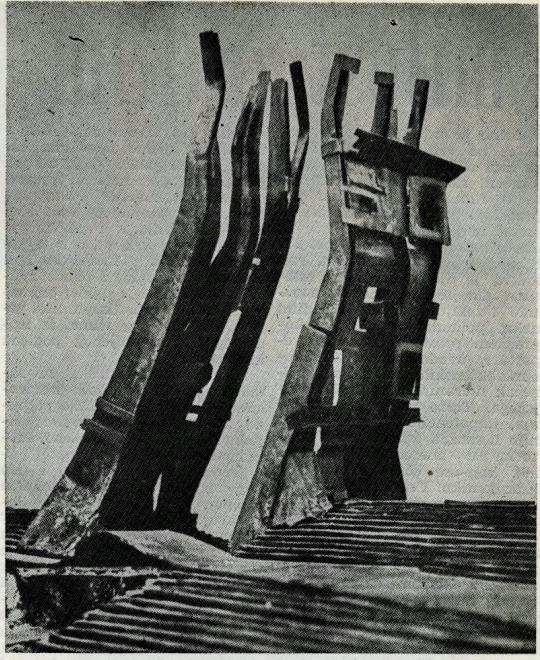
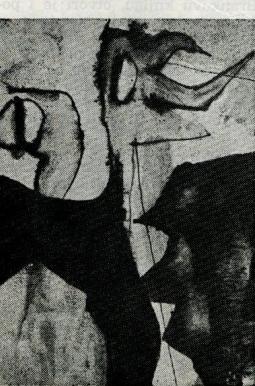
Davič zavičaj bez prestanka uznemiruje. Ujević je sanjar svog zavičaja, Davič je njegov buntonik. Za obojicu, zavičaj je nesto izgubljeno, što Ujević pronalaže u Kozmosu, a Davič u zbratimljenu čovječanstva.

„S proljeća da proljeće, a ne u Poljsku vidim“

Ovaj stih poljskog pjesnika Jana Lehonija, ovaj sažeti krik za čistotom života, Datić radečki slijedi i istražuje tu, na licu mjeseta, u rastroju skela nad ušćem nevinih rijeka, na poprištu, ispitujući ga svin snagama, koristeći sva sredstva i sve podatke, i kolikogod njegova poezija hrli u sutrašnjicu, toliko je i ponas nad premošćenjem jedne provaliće široke pet stoljeća. Sa svim onim što se otkinulo iz tog mračaka i osvanulo u ovom slobodnom, siromašnom jutru, sa svim tim gradovima, drumovima, rudnicima i ljudima što se čupaju iz zavičajnog, seljačkog blata, proletarijući proljeće i svoju dušu, sa ranoraniocima koji se odriče sebe da bi imali svijet, i ta poema se našla na prvomajskom uranku, povezujući izgnane, sporazumjavajući ih i upoznavajući, i ukidajući njihovu osamljenost. Lomeći se u polariziranom krugu vrelih, konkrenih, dnevnih pitanja, premošćujući ih čas mržnjanja čas ljubavlju, poema nije stala na polovicu putec: recitativ finala otkriva jedinstven smisao ove borbe za univerzalnost konkretnog čovjeka. Da ljubav bude ljubav, radost — radost, bol — bol, a proljeće — proljeće.

Mada je takav podvig jedini od svih ovaj pjesnik bio zreo, ipak ostaje mjesto radosnom čujenju da je u tome, usamljen i prvi, uspio.

Vesna PARUN

bogdan bogdanović

projekt spomenika, jajinci

ČOVEKOV ČOVEK

(odломak)

i ja za koga vreme u vojnički potkovnim cipelema još uvek oblači u izreštanе uniforme zasukanih rukava, iskeženih zuba i razdrženih grudi obraslih maljama iste boje kao rese na toj zastavi nadamnom, zastavi za koju kao i za vreme ne znam očišćenu ili vojnici ili planinarša, jer ne znam, radili se još uvek o golom održanju ili već o usponu

i ja kome nije svejede da li ratujem ili planinaram pod tom jednom zastavom, nadamnom, ali uvek obojenom nekom nadom neodređenih boja mada boja u skladu sa sadašnjom mjom željom što ne sili nikog da se nadam ičemu što sam ne bi želeo i mada ona ne sliči ništa čak ni svoje vojnike

i mada oni neprisiljeni koračaju pod njom dobrovoljno i mada ona sama svojim resastim filterima občevane svjetlosti, ne prestaje bezbolno da vadи zube nepravdi zarivenoj u mesu izjedno sopstvenom čeljusti bola

i ja koji sam bio ta čeljust bola u momu mesu,

i ja koji sam bio novorodenče iz Glisovca kome je bebunjava majka stavlja u usta krpku pokvašenu rakinjom da nikad ne dorastem za službu u vojski tudiže nesreće

i ja koji sam krv pljuvao bđijući, zebući, gledajući. i retko

grleći u sobicama za mlađe,

i ja koji ipak i opet biram tu zastavu, boje ljudski maljavih lepršaja, da više ne bude u mlađih akamoli najmlađih i ne bude više beloputo tovan sebični svet starijih i najstarijih

i ja koji sam ta zastava visokokrugle zvezde, nepravilno natcrte slobodnom rukom

i ja koji pod njom produžujem da s mesečarskom lakoćom koračam nad krovovima nepoštojećim stremeci nedovršenim rješenjima

i ja koji gorovim:

O moja zastava s tvog planinskog vrha ja gledam obale na kojima alasi još suše prastare mreže za čija se kratkovidna okra u hvatali više ribara nego klenova;

i ja koji nastavljam da joj gorovim:

O lepršavi spomenice svih mojih boja, o postolje mojih koraka, ja pod tobom koračam opet rujalom livada na kojima su proleći vrbarci izresali u trobležu na asfaltnoj traci posejanoj kioscima u plavi dim sažimlju zelenilu talasu Morave, Zete, Drave, Drine, Ibre, i ostalih duvanskih reka i u dim sažimlju čitave pokrajine, ne stare kao Sumadija i ne nove kao Istra, i sažimlju čitave gradove urbanizirane kao Dubrovački talasi i Zagreb ili još nedovršene kao nelepi Beograd dugačkih talasa i Šlepova, reskih senki i kosturnica, ljušti vetrova i zračenja, Beograd u kom je uprkos tome najvažnija Borba koju su ne pušći uređivaljivi niz dina gladi istunjali ljudi strelni u jurišu koji se nastavljaju kako su hteli, da više ne bude slobode izreštanih poljana kada u vidu čoveka razapne šator vrlo prozračan na planinskom vrhu svakog čovjeka kroz koji će svaki, kao kroz svoju jasnoću, videti se kako produžuju borbeni uspon bez kraja, ali u drugom vidu, dižući se uz stranu valovitog vremena ujedinjenih obala kao nikad

i ja koji sam sad već to kao nikad tog vremena što stiže ipak nege

i ja koji sam kao nikad trostruko živ, ja koji sam već sam to ujedinjeno nikad pod kupolom one koju volim,

ja izliven s njom u jedino prsanje nad izbubrelim postoljem gde pod suncem u tri izbledele smene što crne, uprkos jasnoće razapetog amrela neba

i ja koji uprkos tom crnjenu produžujem da koračam u tri smene prostoru sažetim u jednu žiju, rekao bih, radosnu

i ja, radostan čini mi se, u njenom neponovivom zračenju — ceo i radostan kao skakutanje jedne lopte vremena celinom livada svjetlosti.

Oskar DAVIĆ